

vala Moravanom sv. Ciril in Metod. Drugi še večji vzrok te trdovratnosti pa so bili takratni nemški mogotci, ki so pod versko pretvezo kazali čestokrat željo po slovanski posesti. Konec je bil ta, da Bodričem vsi njihovi Bogovi (Svetovid, Črt, Radigost, Perun, Veles, Triglav itd.) niso nič pomagali. Narodu je došla sreča sv. krsta, a po drugi strani je izgubil samostojnost.

Mnogo stoletij je že preteklo od onega časa. Ob baltiskem morju, kjer je bila domovina Slovanov, prebiva sedaj nemški rod, kateremu so neznani naši glasovi. Ostala so samo imena: Ljubek, Vižmar, Bukovo, Roztok, Ribnica in množica drugih, ki kažejo, kdo da je bil tukaj prvotni posestnik.

(DALJE.)

SLOVENSKA.

Iz borbe med ilirsko in madžarofilsko stranko l. 1848/49. Napisal dr. Fran Ilešič. Ponatisk iz „Časopisa za zgodovino in narodopisje“. To je jako zanimiv donesek k političnim borbam tedanjega časa, dvakrat zanimiv ravno sedaj, ko živimo v podobnem času — seveda v čisto drugih razmerah. Gospod pisatelj pravi v uvodu:

Pred dualizmom so Slovenci iztočne Štajerske in Dolenjske Kranjske imeli ožje zveze s Hrvaško. Mnogo se jih je tam šolalo in udeleževalo hrvatskega kulturnega življenja. Duh ilirizma je zavel posebno po Slovenskih goricah, ki s svojih lozoslavnih brd odpirajo panoramo hrvatskega Zagorja, in dal Ilirom prvega pevca, Stanka Vraza. Vobče pa so Slovenci le rahlo sekundirali v ilirski slogi in leta 1848. bili malo pripravljeni za vprašanja o preosnovi zgodovinsko-provincialnih mej. Leta 1867. so bile te-le še bolj utrjene. Nabralem sem gradivo nekaj v arhivu županije zagrebške, večinoma pa iz raznih novin, ki so bujno klile v razburjenem vzdušju leta 1848., nekaj ga je tudi iz ustnih izvestij. Arhivne študije v Zagrebu bodo te spomine popolnile. Časniški glasovi sicer niso vedno istina, a so značilni za duh in ozračje časa. V tem smislu je uvaževati „Wahrheit und Dichtung“. Slovenske čitatelje bi moglo vse to zanimati posebe še radi tega, ker se nahajajo v vrstah „madžaronskih“ l. 1848. tudi Slovenci.

Gospod pisatelj je nabral mnogo osebnih podatkov iz tedanje dóbe s hvalevredno natančnostjo. L.

Ilustrovani narodni koledar za l. 1906. Uredil prof. dr. Ant. Dolar. Last in zaloga „Zvezne tiskarne“ v Celju. V letošnjem „Narodnem koledarju“ čitamo spomin na rajnega dr. Gregorja Kreka, Kocbekov „Izlet v Logarsko dolino“, jako dober spis „Srednje šole na Slovenskem“, zanimivo razpravo „Celjski grofje in jugoslovansko ozemlje“ dr. Karola Verstovška, več pesmi itd. Izmed leposlovnih spisov omenimo zlasti Cankarjevo satiro „Martin Skočir in Anastasius v Schiwiz“. To je morda najboljša Cankarjeva satira. Pisatelj si je izbral za predmet Vegov spomenik, nekoliko tudi Prešernovega, ter z žgočim sarkazmom smeši omejenost one nizke inteligence, ki ji služijo rodoljubne slavnosti le zato, da na piedestalu naroda povzdiguje samo sebe. Cankar je z nepresežno fineso vzel iz te družbe dva tipa —: slavljena in slavitelja — ter ju popisuje s humorjem, ki bôde s tisočnimi drobnimi iglicami. „Ksenija“ Vladimira Borotha se nam zdi površno prestavljena. „Kulturno politični pregled l. 1905.“ je jako enostranski in pomanjkljiv. Ravno glavni politični dogodki na Kranjskem so popolnoma izpuščeni. Gospod pisatelj se jih najbrže ni upal soditi. D.

Iz naroda za narod. I. shod narodno-radikalnega dijaštva od 5.—8. septembra 1905

v Trstu. V Ljubljani 1905. Izdala „Prosveta“. Založila „Omladina“. — Dijaštvo in sicer tudi svobodomiselnost dijaštvo je veliko prej začutilo, da slovenski liberalizem nima programa, oziroma, da je njegov program in njegovo delo le razdiranje, kakor so to javno priznali njegovi prvoboritelji. Mladim ljudem se je zahotelo dela, pozitivnega dela. To je rodilo novo strujo med slovenskim dijaštvom, narodne radikalce. Kakor je med katol. nar. akademiki že dolgoletna navada, so priredili tudi nar. radikalci lansko leto v Trstu shod, da precizirajo svoj program. Omenjena knjižica opisuje razvoj tega shoda. Fiksirali so si nekaj svetovni nazor, obravnavali špecierno o dijaških zadevah in se pogovorili o pozitivnem poljudno-narodnem delu. V prvem delu knjižice je ta del slovenskih akademikov zavrgel krščanstvo, zlasti krščansko in sploh vsako etiko, ki sloni na kaki drugi avtoriteti kakor na novodobnih filozofemih. Originalni ti „filozofi“ niso, globoki tudi ne. V teoretskih predavanjih obravnavajo najprej in najbolj „pozitivno etiko“, etiko brez Boga, ki sloni na „avtoriteti razuma“ in „rezultatih sociologije“. Avtonomisti so. Premalo še poznajo filozofijo, da bi uvideli notranji nesmisel avtonomne etike in premalo pojmujejo življenje, da bi spoznali, da se taka etična načela razprše v borbah življenja v pene in prah. Rezultatov empirične vede po njihovih mislih ni mogoče strniti s trdnim verskim prepričanjem in vera jim je le čustvo. Religiozni čut jim eksistira, a Boga ni, religija je nesmisel! Uganka nad uganko. Krščanska filozofija ne poznajo in si konstruirajo neki fantom, ki ga imenujejo krščanstvo in ga napadajo kakor žalostni vitez iz la Manche mline na veter. Obilo slabih zgledov imajo seveda na modernih profesorjih filozofije raznih vseučilišč, ki zaničujejo aristotelično - sholastično filozofijo, ki je niti ne poznajo, in so uvedli v modroslovje pravo anarhijo.

Materializem, ali kakor mu sedaj pravijo, monizem, ima to prednost, da v njem vsak dobi vse, kar želi in išče. Nietzsche je v njem našel filozofijo aristokracije, Marx demokracije in naši princip absolutne narodnosti. Splošno opažamo, da manjka izdajateljem te knjižice preciznih pojmov in si celo o vsakdanjih socialnih pojavih niso na jasnem.

V knjiži je vse polno napačnih trditvev. Mihajlo Rostohar, ki pod mnogo obetajočim naslovom „Poedinec in celota, etika, znanost, verstvo“ našteva le nekaj suhih, nedokazanih trditvev, n. pr. silno zaničljivo govori o „katoliški znanosti“ kot „otroku konfesije“. A da

o tej znanosti ničesar ne ve, dokazuje takoj s predbacivanjem, „da je srednjeveški verni človek bil celo uverjen, da je mogoča dvojna resnica“. Ne, Mihajlo Rostohar, ravno nasprotno je res: Svetovno naziranje vernega človeka je bilo vedno enotno, še posebno v srednjem veku. Rostohar pravi, da je naloga vsakega naprednega človeka „delovati na to, da napredujemo v smislu verskega individualizma“ — dve strani dalje pa trdi Gregor Žerjav, da je „individualizacija trgala človeka iz družbe, rušila tesnejše družabne stike in obzire, torej npravnost.“ Pavel Grošelj odreka logiki absolutno vrednost, češ da je „človek mera vseh stvari“, o statistiki pa trdi, da je praktična resnica kat eksohen. Dalje trdi, da ni absolutnih etičskih zakonov, ampak da so le „neka tiha konvencija“, „njih sila leži v socialnem moralnem pritisku okolice na nas“. Kaj naj rečemo o stavkih, kakor je n. pr.: „Etika je živ organizem“, ali če dijak Grošelj zaničljivo imenuje krščansko moralo „žandarmerijsko moralo“ ter oholo pravi, da mu „niti dokazovati ni treba, da jo „pozitivna etika po svoji notranji vrednosti daleko nadkriljuje!“ S takimi praznimi trditvami se pa seveda ne dá spraviti s sveta krščanska morala. Najbolj zoprni je oholi ton, v katerem so se nedokazane hipoteze izrekale kot nekaj absolutno gotovega. To je vsikdar znamenje nezrelosti in pomanjkanja prave izobrazbe.

Simpatičnejša so praktična predavanja. Ideja samcpomoči, ki rodi na Slovenskem že tako lepe sadove — eden izmed teh teoretikov jo opisuje kot novo iznajdbo — in vedno večja stanovska zavest, posebno produktivnih stanov, je vplivala tudi na dijaštvo. To je razvidno iz vseh teh predavanj. Če bosta ti dve ideji napredovali, bo dijaštvo gotovo našlo skupne točke, ki bodo omogočile vzajemno delo v vprašanih, ki se tičejo vsega dijaštva, kakor n. pr. slovensko vseučilišče in vpliv na razdelitev in regulacijo podpor. Dosedaj je ta zavest, kakor je videti, še preslaba, ker je preveč razdiralnih sil v dijaštvu, a upajmo, da bo boljše, kadar dozorí dijaštvo od meglenih hipotetičnih fantomov do stalnega, svetovnega naziranja, ki ga nam ne bo treba tako zavračati, kakor onega, ki je izraženo v tej knjižici. Z.

Zakoni in ukazi za vojvodino Kranjsko. Izdal Jožef Pfeifer, deželni svetnik v pokoju. Tretja izdaja tretjega zvezka zbirke obsega sledeče postavbe: Zakon o cerkvenih stavbah. Odprava farnih ubožnih naprav. Javno oskrbovanje ubožcev po občinah. Uravnava domovinskih razmer. Red o požarni policiji in o gasilnih stražah.